

Nr 57

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar, m. m.

Genom en den 30 juni 1967 dagtecknad proposition, nr 140, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och protokoll hållet i lagrådet, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) lag angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar,

2) lag angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att medlem i ekonomisk förening, som deltar i föreningen med högre insatsbelopp än han är skyldig att delta med, skall kunna få ut det överskjutande beloppet utan att behöva lämna föreningen. Vidare föreslås en mindre ändring i bestämmelserna om vilka handlingar som skall läggas fram på föreningsstämma vid behandling av fråga om fusion.

Lagförslagen

Lagförslagen har följande lydelse.

1) Förslag
till
Lag
angående ändring i lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om
ekonomiska föreningar

Härigenom förordnas, *dels* att 10 och 18 §§, 43 § 1 mom., 67 § samt 96 § 1 mom. lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att till rubriken i lagen »Medlems intagande och avgång» skall fogas »m. m.», *dels* att en ny paragraf, 16 a §, av nedan angiven lydelse skall införas i lagen under nämnda rubrik.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

10 §.

Över ekonomisk förenings medlemmar skall genom styrelsens försorg hållas förteckning. Denna kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Förteckningen skall för varje medlem innehålla uppgift om hans fullständiga namn och hemvist samt å det antal insatser, med vilket han deltagit i föreningen.

Över ekonomisk förenings medlemmar skall genom styrelsens försorg hållas förteckning. Denna kan bestå av betryggande lösblads- eller kortsystem. Förteckningen skall för varje medlem innehålla uppgift om hans fullständiga namn och hemvist samt å det antal insatser, med vilket han deltagit i föreningen. *Därjämte skall förteckningen innehålla uppgift om sammanlagda beloppet inbetalda insatser enligt senast fastställda balansräkning, om summorna av insatsbelopp, som efter utgången av det räkenskapsår balansräkningen avser återbetalats eller högst skola återbetalas dels enligt 16 § 1 mom. dels enligt 16 a §, och om tiden för återbetalningarna.*

Styrelsen skall ——— om densamma.

Medlem vare ——— gjorda insatser.

16 a §.

Medlem, som deltagit i föreningen med högre insatsbelopp än han är skyldig att deltaga med, äger efter uppsägning utfå överskjutande belopp utan att avgå ur föreningen. Angående uppsägningen samt med-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

lemmens rätt att utfå det uppsagda beloppet och skyldighet att återbära vad han utfått äga bestämmelserna i 14 § första stycket och 16 § motsvarande tillämpning. Därvid hänföres föreskrifterna i 16 § beträffande tiden för medlems avgång till den utgång av räkenskapsår, vilken infaller näst efter en månad eller efter den i stadgarna bestämda längre tid, högst sex månader, sedan uppsägningen skett.

18 §.

Utdelning må ej ske av annat än den vinst, som förefinnes enligt fastställd balansräkning för sista räkenskapsåret, i den mån vinsten icke skall avsättas till reservfonden. Ej heller må utbetalning av gottgörelse, varom förmäles i 17 § 1 mom. och som icke inräknats i årsvinsten, äga rum i vidare mån än att föreskriven avsättning kan ske till reservfonden. I övrigt må utbetalning till medlemmarna av föreningens tillgångar ej verkställas annorledes än genom återbetalning av *insatser* enligt 16 § 1 mom. eller i samband med nedsättning av insatsernas belopp enligt 68 § sista stycket.

Utdelning, som — — — — — inbetalda insatser.

43 §.

1 mom. I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas om hela intäkten av föreningens rörelse under räkenskapsåret (omsättningssumman), om väsentliga förändringar i medlemsantalet samt om sådana till medlemmar eller andra utgående efterlikvider, återbäring eller liknande gottgörelser som icke inräknats i årsvinsten, där ej upplysning i nämnda hänseenden lämnas i vinst- och förlusträkningen. Vidare skall i förvaltningsberättelsen, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för föreningen, upplysning lämnas om andra för bedömningen av för-

1 mom. I förvaltningsberättelsen skall upplysning lämnas om hela intäkten av föreningens rörelse under räkenskapsåret (omsättningssumman), om väsentliga förändringar i medlemsantalet, om *summorna av insatsbelopp, som skola återbetalas under nästa räkenskapsår dels enligt 16 § 1 mom. dels enligt 16 a §*, samt om sådana till medlemmar eller andra utgående efterlikvider, återbäringar eller liknande gottgörelser som icke inräknats i årsvinsten, där ej upplysning i nämnda hänseenden lämnas i *balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen*. Vidare skall i

(Nuvarande lydelse)

eningens ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för föreningen, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

(Föreslagen lydelse)

förvaltningsberättelsen, i den mån det finnes kunna ske utan förfång för föreningen, upplysning lämnas om andra för bedömningen av föreningens ställning och resultatet av dess verksamhet samt styrelsens förvaltning viktiga förhållanden, vilka ej framgå av balansräkningen eller vinst- och förlusträkningen, så ock om händelser av väsentlig betydelse för föreningen, jämväl där de inträffat efter räkenskapsårets slut.

I den — — — — — upptagna tillgångarna.
Där medelantalet — — — — — hos föreningen.

67 §.

Beslut om — — — — — de röstande.
Såvitt genom — — — — — de röstande.

Avser ändringen att medlems rätt till föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränkes, erfordras att beslutet å sista stämman biträtts av samtliga röstande. Det samma gäller, där ändringen innebär inskränkning i *avgående* medlems rätt varom i 16 § 1 mom. sägs eller angår medlems rätt att utträda ur föreningen och ändringen skall avse jämväl dem, som vid frågans avgörande voro medlemmar i föreningen.

Avser ändringen att medlems rätt till föreningens behållna tillgångar vid dess upplösning inskränkes, erfordras att beslutet å sista stämman biträtts av samtliga röstande. Det samma gäller, där ändringen innebär inskränkning i medlems rätt varom i 16 § 1 mom. *eller 16 a §* sägs eller angår medlems rätt att utträda ur föreningen och ändringen skall avse jämväl dem, som vid frågans avgörande voro medlemmar i föreningen.

Är för — — — — — till efterrättelse.
Har i — — — — — Konungens medgivande.

96 §.

1 mom. Mellan ekonomiska — — — — — rättens tillstånd.
Följande handlingar — — — — — föreningens ställning.

Har balansräkning, förvaltningsberättelse eller revisionsberättelse för sista räkenskapsåret i någon av föreningarna icke avgivits, må i stället motsvarande handlingar för föreningens näst sista räkenskapsår i avskrift framläggas på stämman och hållas tillgängliga för de röstberättigade, under förutsättning att samtidigt framläggas och hållas tillgängliga

1. en av föreningens samtliga sty-

(Navarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

relseledamöter undertecknad berättelse som, i den mån det kan ske utan förfång för föreningen, skall innehålla upplysning om händelser av väsentlig betydelse för föreningens ställning vilka inträffat efter avgivandet av balansräkningen för näst sista räkenskapsåret;

2. ett av revisorerna i föreningen avgivet yttrande över berättelsen.

Handlägges fusionsfrågan på två stämmor, skall vad i andra stycket sägs gälla beträffande båda stämmorna.

Handlägges fusionsfrågan på två stämmor, skall vad i andra och tredje styckena sägs gälla beträffande båda stämmorna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

På förening som registrerats enligt äldre lag än lagen den 1 juni 1951 om ekonomiska föreningar skall bestämmelserna i 16 a § tillämpas endast om föreningen är sådan som avses i 1 § sistnämnda lag.

Ändring i förenings stadgar, varigenom medlems rätt enligt 16 a § inskränkes, får beslutas innan den nya lagen träder i kraft. Beslut om sådan stadgeändring får före den 1 juli 1968, utan hinder av bestämmelserna i 67 §, fattas på en föreningsstämma utan särskild röstpluralitet. Fattas sådant beslut före nämnda dag, gäller bestämmelserna i 68 § andra stycket ej i fråga om beslutet. Uppsägning till återbetalning av insatsbelopp enligt 16 a §, som skett före beslutet, är utan verkan i den mån återbetalningen strider mot beslutet.

2) Förslag

till

Lag

angående ändring i lagen den 25 maj 1956 (nr 216)

om jordbrukskasserörelsen

Härigenom förordnas, att i lagen den 25 maj 1956 om jordbrukskasserörelsen skall införas *dels* närmast efter rubriken »Om kreditkassornas verksamhet» underrubriken »Återbetalning av insatsmedel», *dels* därunder en ny paragraf, 28 a §, av nedan angiven lydelse.

(Föreslagen lydelse)

28 a §.

Bestämmelserna i 10 § första stycket sista punkten och 16 a § lagen om ekonomiska föreningar gälla ej i fråga om kreditkassorna.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1968.

Rätt att få ut överskjutande insatskapital

Rörande tidigare riksdagsbehandling av frågan, gällande bestämmelser, innehållet i en departementspromemoria i ämnet och remissyttrandena däröver får utskottet hänvisa till propositionen s. 7—15.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen uttalade *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande allmänna synpunkter.

Om en medlem i en ekonomisk förening har betalt in ett insatsbelopp som överstiger hans insatsskyldighet, anses han enligt gällande rätt inte kunna få tillbaka det överskjutande beloppet förrän han lämnar föreningen. Denna ordning strider mot vad som gällde före tillkomsten av 1951 års lag om ekonomiska föreningar och har medfört vissa olägenheter som föranlett önskemål om lagändring.

Överskjutande insatser är särskilt vanliga inom jordbrukets föreningsrörelse. Insatsskyldigheten är där ofta knuten till en faktor som kan växla från det ena året till det andra, exempelvis arealen brukad jord eller omfattningen av medlemmens leveranser till föreningen. Om denna faktor ändras kan detta leda till att överinsatser uppstår. Somliga föreningar betjänar flera olika branscher inom jordbruket. Om en medlem i en sådan förening lägger ned verksamheten inom en bransch men fortsätter att vara medlem för viss annan bransch, kan den del av hans insats som hänförs till den förra branschen få karaktären av överinsats.

Förbudet mot återbetalning av överinsatser kan medföra betydande olägenheter för den enskilde medlemmen. Denne har i allmänhet inte någon fördel av att delta i föreningen med högre insats än stadgarna föreskriver men har kanske å andra sidan stort behov av att kunna utnyttja sina kapitalresurser på annat sätt. För medlemmen kan det framstå som orättvist att han tvingas ha ett högre belopp inestående i föreningen än andra medlemmar, trots att insatsskyldigheten är densamma.

Jordbrukets föreningsrörelse är uppdelad i flera led. De föreningar som jordbrukarna själva tillhör är i sin tur sammanslutna i högre föreningar, där insatsskyldigheten står i förhållande till primärföreningarnas eget insatskapital. Om detta minskar genom att medlemmar lämnar primärföreningen kommer denna förenings egen insats i den högre föreningen att överstiga insatsskyldigheten. Eftersom det är omöjligt att få ut den sålunda uppkomna överinsatsen, måste primärföreningen se till att den har andra medel tillgängliga för utbetalning av insatser till avgående medlemmar. Detta kan försvåra för föreningen att placera sina tillgångar på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt.

Olägenheterna av förbudet mot återbetalning av överinsatser utan samband med avgång ur föreningen har blivit mer framträdande under senare år till följd av de pågående strukturförändringarna inom jordbruksnäringen.

Utanför jordbrukets område torde överinsatserna inte utgöra något större problem. Inom konsumentkooperationen förekommer visserligen överinsatser i viss omfattning, men de minskar i betydelse allteftersom föreningarna i sina stadgar tar in vissa bestämmelser, som numera rekommenderas av Kooperativa förbundet och som innebär att insatsskyldigheten i en förening fixeras till samma belopp för alla medlemmar.

I departementspromemorian föreslås bestämmelser om att medlem skall kunna få tillbaka överinsatser utan att behöva lämna föreningen. Förslaget har mottagits gynnsamt av remissinstanserna. Även jag anser att den föreslagna lagändringen bör genomföras. Som föreslås i promemorian bör rätten att få ut överinsatser vara begränsad i likhet med vad som nu gäller om rätten att få ut insatser i samband med avgång ur föreningen. Detta innebär bl. a. att viss tid skall förflyta innan medlen betalas ut och att utbetalning inte får ske om detta skulle förnärma övriga medlemmars lika rätt eller inkräkta på reservfonden. Vidare skall föreningen kunna begränsa eller helt utesluta rätten att få ut överinsatser genom föreskrift i stadgarna.

En vidgad rätt för medlem att få ut insatsmedel ur föreningen kan innebära en viss försämring av borgenärernas skydd. Visserligen torde överinsatsernas belopp vara ganska ringa i förhållande till det totala insatsbeloppet, och vidare är de nyssnämnda begränsningarna i rätten att få ut överinsatser ägnade att minska de med förslaget förenade riskerna från borgenärssynpunkt. Det synes dock lämpligt att i detta sammanhang förbättra borgenärernas möjligheter att få kännedom om insatsmedel som skall betalas ut från föreningen. Detta gäller inte bara överinsatser utan också insatsmedel som skall betalas ut till avgående medlemmar.

Enligt gällande rätt skall förening i sin förvaltningsberättelse lämna upplysning om väsentliga förändringar i medlemsantalet. Härigenom kan borgenärerna vanligen få en viss uppfattning om mera betydelsefulla förändringar i insatskapitalets storlek. I promemorian föreslås att föreningen skall åläggas att i berättelsen lämna upplysning även om summan av insatsbelopp som skall betalas ut under följande räkenskapsår både på grund av medlems avgång och på grund av uppsägning av överinsatser. En sådan upplysningsplikt torde inte medföra några större praktiska svårigheter för föreningarna. Förslaget synes därför lämpligt. Visserligen skall utbetalningen ske redan sex månader efter räkenskapsårets utgång, medan förvaltningsberättelsen inte behöver hållas tillgänglig förrän en månad senare, men den föreslagna regeln synes trots detta fylla en

viss uppgift. Upplysningen kan nämligen vara till ledning när det gäller att bedöma föreningens utvecklingsmöjligheter på längre sikt. För en borgenär kan detta ofta vara viktigare än att ha kännedom om utbetalningar som skall äga rum under den närmaste tiden. Vidare torde ofta förvaltningsberättelsens innehåll bli känt även utanför föreningen i samband med att berättelsen avlämnas.

För att tillgodose borgenärernas behov av att innan förvaltningsberättelsen föreligger kunna få besked om insatsbelopp som skall betalas ut föreslås i promemorian att föreningen skall vara skyldig att på begäran lämna medlem eller borgenär skriftlig uppgift härom. Denna regel har utsatts för viss kritik under remissbehandlingen. Det har påpekats att en så utformad upplysningsskyldighet saknar motsvarighet på andra håll inom associationsrätten. Däremot har det inte gjorts gällande att det i och för sig skulle vara förenat med några större praktiska svårigheter att tillhandahålla upplysningarna.

För egen del anser jag att syftet med förslaget bäst tillgodoses genom att uppgifterna tas in i handlingar som hålls allmänt tillgängliga. Någon skyldighet att lämna ut uppgifterna synes inte behöva föreskrivas. Jag vill därför i anslutning till vad som rekommenderats av ett par remissinstanser förorda, att de föreslagna uppgifterna skall införas i den för alla tillgängliga medlemsförteckningen. Eftersom en förening även med den i promemorian föreslagna ordningen måste se till att den har sådana anteckningar att den på begäran kan lämna de fordrade upplysningarna, torde den av mig förordade bestämmelsen knappast medföra större besvär för föreningarna än promemorians förslag.

Lagen om ekonomiska föreningar gäller i tillämpliga delar också för jordbrukets kreditkassor. Om något undantag inte görs, blir rätten att få ut överinsatser tillämplig också på dem. Insatskapitalet i kreditkassorna fyller emellertid en särskild funktion, som sammanhänger med kassornas karaktär av kreditinstitut med — såvitt gäller centralkassorna — rätt till inlåning från allmänheten. Inlåningsrätten står nämligen i visst förhållande till kassornas eget kapital. Utbetalning av insatsmedel kan därför leda till att detta förhållande rubbas på sådant sätt att inlåningen måste skäras ned, vilket i sin tur medför att även utlåningen måste begränsas. Med hänsyn härtill har ett par remissinstanser föreslagit, att kreditkassornas rätt att betala ut överinsatser görs beroende av att det kapital som står kvar i kassan är tillräckligt för att den föreskrivna relationen mellan inlåning och eget kapital skall upprätthållas.

Några uppgifter rörande omfattningen av överinsatser inom jordbrukskasserörelsen föreligger inte. Det har emellertid inte tidigare framförts några önskemål om att kreditkassorna skulle få rätt att betala ut överinsatser till sina medlemmar. Detta får ses som ett tecken på att gäl-

lande rätt inte visat sig medföra några större olägenheter för kassornas del. Med hänsyn härtill bör de vid remissbehandlingen framförda synpunkterna föranleda att kassorna tills vidare undantas från de nya reglernas tillämpningsområde.

Beträffande departementschefens yttrande i övrigt i denna del får utskottet hänvisa till propositionen s. 23 f.

Fusion

Rörande tidigare riksdagsbehandling av frågan, gällande bestämmelser, innehållet i departementspromemorian och remissyttrandena däröver får utskottet hänvisa till propositionen s. 7—8 och 18—21.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen uttalade *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, följande allmänna synpunkter.

Föreskriften i gällande rätt att de redovisningshandlingar m.m. som skall läggas till grund för beslut om fusion på föreningsstämma i den överlåtande föreningen måste avse senaste räkenskapsåret medför vissa praktiska olägenheter. Fusionsbeslut kan inte meddelas under den tid närmast efter ett räkenskapsårsskifte som går åt för att upprätta handlingarna. När beslut skall fattas vid två föreningsstämmor och tiden inte medger att båda dessa stämmor hålls under samma räkenskapsår, kan den senare stämman inte äga rum förrän de nya redovisningshandlingarna föreligger, och de båda stämmornas beslut kommer då att bygga på handlingar som avser olika räkenskapsår.

I syfte att undanröja olägenheterna föreslås i departementspromemorian, att redovisningshandlingar för näst sista räkenskapsåret skall få ersätta redovisningshandlingarna för senaste året i sådana fall då dessa i den ena eller båda föreningarna ännu inte har avlämnats. Ett villkor härför är, att ytterligare två handlingar bifogas redovisningshandlingarna. Den ena utgörs av en berättelse av samtliga styrelseledamöter med upplysning om sådana händelser av väsentlig betydelse för föreningens ställning som inträffat efter det att balansräkningen avgetts för näst sista räkenskapsåret. Upplysning skall dock inte behöva lämnas, om detta finnes vara till förfång för föreningen. Den andra handlingen består i yttrande av revisorerna över berättelsen.

Promemorians förslag har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga remissinstanser utom en handelskammare. Enligt handelskammarens mening är behovet av en lagändring ringa, och mot den föreslagna

ändringen har anförts att den medför att föreningsmedlemmarna blir sämre informerade om föreningarnas ställning än f. n. Från föreningshåll har emellertid framhållits att de nuvarande bestämmelserna i själva verket medfört kännbara praktiska olägenheter. Vad angår informationen om föreningarnas ställning är att märka, att denna ställning klarläggs på ett ingående sätt vid själva fusionsförhandlingarna, det i vanliga fall betydelsefullaste skedet i ett fusionsförfarande. Självfallet är det av stor vikt att föreningsmedlemmarna får en så riktig bild som möjligt av föreningarnas ställning vid den tid när beslut skall fattas i fusionsfrågan. Detta krav synes mig emellertid vara nöjaktigt tillgodosett genom nyssnämnda berättelse av föreningens styrelse och yttrande av revisorerna. Härtill kommer att styrelsen i den förening för vilken ett fusionsbeslut har den största betydelsen — den överlåtande föreningen — redan enligt gällande lag skall lämna föreningsmedlemmarna redogörelse för de omständigheter som kan vara av vikt vid bedömandet av fusionsförslagets lämplighet för föreningen. Avser redovisningshandlingarna näst sista räkenskapsåret och har föreningens ställning därefter undergått ändring av någon betydelse för fusionsfrågan, skall detta framgå av redogörelsen. Motsvarighet till de föreslagna bestämmelserna finns sedan länge i aktiebolagslagen. Jag anser inte att den kritik som framförts innefattar någon avgörande invändning mot den föreslagna lagändringen utan förordar att denna genomförs.

Beträffande departementschefens yttrande i övrigt i denna del får utskottet hänvisa till propositionen s. 25 f.

Lagrådet

Lagrådet lämnade lagförslagen utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får därför hemställa,

att förevarande proposition, nr 140, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 november 1967

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s),
herrar Hjorth (s), Ernulf (fp), fru Lindström (s), herrar Schött (h) och
Gösta Jacobsson (h);

från a n d r a kammaren: fru Gärde Widemar (fp), fru Johansson (s),
herrar Ekström i Björkvik (s), Svensson i Vä (cp), fröken Bergegren (s),
herrar Gustafsson i Borås (fp), Jönsson i Malmö (s) och Fridolfsson i
Stockholm (h).